

Varpas išeina kas
antras mėnesis. Metinė
prekė su parsuontimu:
Rusijoje (kuver-
tuose) . . . . . 5 rubl.,
Prusose . . . . . 3 auks.,
Amerikoje ir kitur 4 auks.

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e,
ištisa eilutė smulkaus
rašto, kaštuoja
60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo dvimėnesinis laikraštis.

Gale pirmojo dešimtmečio.

„Laiku siunčiame kvieslį, idant rašytojai turėtų kada prirengti pritinkančius darbus, o redakcija — suvesti juos į tvarką.“ Teip rašėme paskutiniame pereinamųjų metų numeryje, užkviestami mūsų pažįstamus sumesti po straipsnelį surengimui sukaktuvinės atminties 10 metinio sunkaus darbo ant tautiškos dirvos. Ar kvieslys buvo perprastas, ar svečiai perpuikus, ar mes išėjome iš giminių, nežinia, tiktai iki šios dienos, kada turime paduoti į spaudą paskutinį dešimtmečio numerį, sulaukėme vos du atsiliepimu. Redakcija „Tėvynės Sargo“ prisiuntė du dideliu rankraščių brošiūroms su tam tikra prakalba ir V. K. suteikė tautišką giesmę. Matoma, kad iš tos medegos negalima sudaryti nė pritinkančios sukaktuvės knygos, nė sukaktuvinio numerio. Ištikro tikėjomės kitokių mus atšaukimo pasekmių.

Nors, vieton sušildančio širdį ir atgaivinančio jausmus bendro susitelkimo draugų, pasijutome likę vieni vieni, apsiaubti šurkštus šalčio, tai vienok nestosime: eisime tolyn, radsami šilumą pas tą altorių, kurisai šildė mus per visą pereiną dešimtmetį.

Prisiųstą sukaktuvės medegą sunaudosime — jug tai ženklas mus ilgai lauktos šventės, jug tai liudyjimas, kad ne visi mus užmiršo.

Rankraščių, prisiųstų „Tėvynės Sargo“, sunaudoti negalime, tai-gi imame tiktai prakalbą:

Yra pasaulyje užkampis žemės, kynišku mūru užtvertas. Nuvargę ten žmonės be poilsio vargsta dėl užlaikymo savo gyvasties; vargsta neįsimintingai, vargsta apgraboms, nės tasai muras meta tokį šušuolėtį, jug visą kraštą užlaiko patamsyje. Vos retkarčiais tenka šviesos išalkusiams to krašto sunums prakrapštyti aname mure kiaurinėle, patraukti gaivinančio kvapo, ir pamėginti savo akis regėjimu linksmesnių, nės laisvesnių, veidų, gilesniai, nės laisvesniai, alsuojančių krutinių, karštesnės, nės laisvesnės, namų žinyčios.

Iš anos šviesiosios pusės laimingesni sąsėdai vos atsimesna apie savo patamsio kaimynus. Bet tarp jų yra pora burelių neapakusių patamsyje žmonių, kurių krutinėse vienokios tvaksi širdys, kaip ir už muro. Laikas nuo laiko skubinas anie bureliai prie užkeikto muro, sunkiai nešdami ant pečių nešulius. Nedideli tie nešuliai, vienok smarkiai spaudžia pečius nešėjų su mažomis pajiegomis; nedideli tie nešuliai, bet malonus jų turinys: tenai yra maistas pavargusioms broliams už muro; tenai yra aiškiai degantieji ir plačiai apšviečiantieji žibintuvai, — ženklai, jug anie varguoliai ne visai apleisti, jug dar yra kam bėgti prie jų su ranką pašalpos, su žodžiu paguodos. Sunku nešėjams ir netesėtų, kad neatmintų, jug naštą numetę ir sau palengvinę, nutrauks nuo milijonų užmurinių pastarąją viltį nors retkarčiais lengviaus atsidusti, grynesnį šviesos spindulį paregėti. Sunku jiems, tad iš nekantrybės kits į kitą kartais žvairoms pažiūrės, tai kartais kartų žodį tars: — tu per mažai neši, o aš baigiuos įsitempdams! — bet tu veltui prakaitą lieji, nės niekus neši! — ir vėl tuojuas nurimsta ir dėl kiekvienas skuba tuo pačiu keliu, prie to paties muro, su pašalpa tiems patiems broliams, nors kiekvienas ką kitą neša: kits saldų piena, kits rugščius barščius; kits duoną, kits ragaisį; kits žibintuvą šėip smaluotą, kits teip smaluotą ir tt. Ir ramiaus jiems eiti kupetoje, reginti, jug vieni patys žūsta — vargsta.

Gerbiamoji „Varpo“ Redakcija! Jug aiški mūsų pasaka? Kas varguoliai? Tai lietuviai, mūsų broliai, šašuolėtyje Prusų rubežiaus. Kas jiems žibintuvus ir dvasišką maistą neša? Tai Jusų ir mūsų Redakcijos. Žvairuojavos kartais, tankiai vienų nešamos devanos nepatinka kitiems, tada pasakojava, benebutų naudingiaus šį įsidėjus, o ne tą; vienok savo kelionėje, ačiu Dievui, dar nėkuomet nepriėjova prie tokio įnirtimo, kad butuva kits kitam panorėję smerčio. Aišku mums jug maloniaus yra darbuoti, didesniame buriyje, ne kaip mažesniame. Nelaikėva kits kito už savo „priešius“, bet sąkeliaivius.

Atsitikus tada tokiai maloniai progai, kaip 10metinės sukaktuvės Jusų triuso, leiskite,

Broliai, išreikšti jums prietelystės jausmus vardan vienokio tikslo, ir sušukti: Sveikas*) pirmasis lietuviškas organe, kurs pirmas teip ilgai istvėrei ant sargybos Lietuvos tiesų! Sveika tarp mūsų santarmė! šalin žvairavimai ir asabiškos neapykantos! „Unitis viribus“ į darbą, nės tik vienybė mūsų syla, nės „concordia res parvae crescunt“!

„Tėvynės Sargo“ Redakcija.

Politiškas Europos išsitobulinimas XIX amžiuje.

Pagal Ch. Seignobos'ą.
(Užbaigta.)

Šveicarijį tęsėsi revoliucijos, iki „Zonderbundo“ katalikai ne buvo įveikti ir ne tapo įvesta federališka 1848 m. konstitucija, kuri užtvirtino visoj Šveicarijį respublikonišką demokratišką surėdymą. — Anglijų tuomet buvo laikai didžių politiškų sujūdimų: darbininkų, čartistų, airių (1830—1848 m.), milžiniškų manifestacijų, per kurias, vienok, jokių reformų nepasisėkė apturėt. Kitose Europos šalise beveik visai tyku buvo (1835—1847 m.), o Francuzija pomažėli pradėjo prastot gautas jau tiesas. Per šitą tykumo laiką galutiniai susistiprino partijos ir jų idėjos, kurios ir laikėsi per visus šio amžiaus metus iki šių dienų. Per šitą laiką susitvėrė dvi naujos tarptautiškos partijos: katalikiška ir socialistiška (kommunistiška), išaugusios iš buvusių poliūškų partijų, bet skaitančios politišką galybę tik už įrankį, per kurį galima įkunt apskritą savo idealą, tikėjimišką ar visuomeninį.

Katalikiška partija, pritraukdama į savo tarpą burius konservatorių, ypač ukininkų, iktol nesujūdusių, stengėsi atgaivinti politišką bažnyčios valdžią. Socialistų partija, susidedanti iš demokratų, reikalavo visatinės balsavimo tiesos, kaip įrankio įkunt naują visuomenės surėdymą. — Tuo pat tarpu vidurinėj Europoj susitvėrė tautiškos partijos (Austrijoj, Vokietijoj, Italijoj). Prie jų prigulėjo visoki patrijotai, pradėjus nuo aristokratų-monarchistų ir pabaigus respublikonimisdemokratais, kuriuos vienyjo visatinė neapykanta svetimšalių ir kalbos vienodumas. Vienok prieš valdžią jie stėjo išvien ir, tokiu būdu, visi darėsi revoliucionieriais.

1848 m. revoliucija, padaryta socialistų su pagelba demokratiškos ir parlamentiškos partijų, pavadė valdžią susijungimui demokratų ir socialistų, kurie iš umo davė Francuzijai tikrą demokratišką surėdymą, visatinį balsavimo tiesą, respubliką, išrinktąjį parlamentą su augščiausia valdžią, tautišką gvardiją, liuosybę pigiai spaudai (išnaikindami

kaucijas), liuosybę politiškoms draugystėms. Pirmutiniai pamėginimai socialistiškos reformos (tiesa dirbt, tautiškos darbavietės), — ką privertė pripažint socialistiška valdžios mažuma, — išnyko, numalšinus socialistus, sukilusius sėjos mėnesjį.

Francuziška revoliucija sukėlė vidurinėj Europoj visatinį demokratų judėjimą. Valdžios, išsigandusios netikėto sujūdimio ir perdidindamos revoliucionierių spēkas, ar pasidavė revoliucijai, ar tiesiog atsidavė ant jos valios. — Niderlandija įvedė parlamentišką surėdymą vieton konstitucijinio; Danija — konstitucijinį vieton absoliutiško. Vokietijoj, Prusijoj ir Austrijoj revoliucija įvedė demokratišką valdymą (visatinį balsavimo tiesą, lygybę prieš istatus, parlamentą, liuosą spaudą, draugystes), nekliudydama karaliaus ir armijos. Kartu su tuo platinosi ir tautiškas judėjimas vardan suvienyjimo Vokietijos, svirnodams tarp demokratiškos federacijos ir ciecorystės po vadovyste prūsų karaliaus. Austrijos revoliucija, viduj Austrijos — demokratiška, vengrų-gi, slavų ir italų žemėse buvo tautiška. — Italijoj Sardinijos karalystė įvedė konstitucijinį surėdymą su labai plačiomis balsavimo tiesomis ir toji karalystė tapo vadovu tautiško judėjimo prieš Austriją; vidurinėj Italijoj respublikonys - demokratai sutvėrė respublikas (1849 m.).

Reakcija tapo padaryta su pagelba armijū, neišnaikintų ir pasilikusių rankose karalių; tos armijos paglemžė demokratiškas didžiųjų miestų partijas. Prasidėjus pirmiausiai Austrijoj (su pagelba slavų prieš vengrus ir vokiečius), paskui vėsta Prusijos karaliaus pirm jo tiktai karalystėj, paskui ir visoj Vokietijoj, reakcija virš gavo Italijoj su pagelba svetimų armijū, Vengrijoj — su pagelba maskolių (1849 m.); Vokietijoj jai padėjo grasinimai Mikalojaus I, mažose kunigaikštystėse — kitų karalių įsikišimas (1850 m.). Francuzijoj naminė reakcija iškėlė į valdytojus Napoleoną ir perdavė paskui tiesdavystės valdžią į rankas konservatorių - katalikų partijos; iš pradžios jie išvien kariavo prieš demokratų, paskui tarp savęs susipjovė, iš ko ir išdygo Napoleono ciecorystė; Francuzija sugrįžo prie absoliutiško kareiviško surėdymo. Ispanija, užlaikius konstitucijinį surėdymą, grįžo prie valdymo karaliaus.

Valdžios, revoliucijų pramokintos, sutvėrė iš visokių konservatyviškų elementų susijungimą, prie kurio prisidėjo ir buržuazija, gąsdinama socialistų judėjimo, ir popiežius, persigandęs rymiškos respublikos. Persekiojimai, pakelti prieš revoliucioniškas partijas ir jų įrankius — spaudą ir atvirus susirinkimus, atėmė visas spēkas nuo visų partijų, reika-

*) Buvo „tegyvuoja“. Red.

laujančių politiškos kontrolės, net ir nuo parlamentišku partijų. Tuomet absoliutizmas pasisklydo po visą Europą, apart Šveicarijos ir šalių, apsigėmusių be revoliucijos 1848 m., — Anglijos, Belgijos, Gollandijos ir Norvegijos. Šis absoliutiškas snaudimas tęsėsi per dešimtį metų ir pertrauktas buvo tikrai vietinės revoliucijos Ispanijoje, kur vėl (1854) atgijo konstitucijinis valdymas.

Vienok trijose viešpatystėse revoliucija 1848 m. paliko savo liekanas: Francuzijoje — visatinę balsavimo tiesą ir pripažintą mokslą apie augščiausią tautos valdžią; Prusijoje — konstituciją 1850 m., kuri nuo savo belgiško paveiklo ir per savo revoliucijonišką kilimą užlaikė teoriją politišku liuosybių ir beveik visatinę balsavimo tiesą; Sardinijoje — statutą 1848 m., pripažįstantį pusiau parlamentišką valdymą, beveik demokratišką balsavimo tiesą ir svietiską viešpatystės surėdymą. Negana to: nepasisėkę pamėginimai suvienyt tautas paliko Sardinijoje geismus įkunt suvienijimą Italijos, Prusijoje — geismus suvienyt Vokietiją, Napoleonas-gi, buvėsis revoliucionierius, pasiliko globėju „politikos suvienytų tautų“. Iš pradžių Napoleonas laikė šalį Anglijos, priešinosi maskolių ciecoriui ir pasinaudojo iš apskrito pakėlimo „rytinio klausymo“, kad padėt pamatus suvienyti Rumunijos karalystei ir pakelt italų klausymą. Paskui šios trys revoliucijoniškos valstijos susijungė prieš Austriją, konservatyvišką viešpatystę, kuri priešinosi suvienijimui Italijos ir Vokietijos. Napoleonas su savo armija padėjo Sardinijai pradėt suvienijimą Italijos, iš kurios jinai (Sardinija) pradėjo gujyt Austriją (1859 m.); nesikišimu savo Napoleonas padėjo Prusijai pradėt suvienijimą Vokietijos, iš kur turėjo atsitraukt Austrija (1866 m.). Abudu suvienijimu užsibaigė iškart sumušimu į dulkes Francuzijos (1870 m.).

Pirmas tautiškas karas 1859 m. padarė galą reakcijos laikams. Absoliutizmas, atgijęs nuo 1849 m., nebeturėjo jau teoretiskų apginėjų; apšviestų luomų pažiūros dar ne meiliai žiūrėjo į demokratišką francuzų revoliuciją, bet jau prisigėrę buvo angliško liberališko mokslo ir geiste geidė patvaldystės (self-government) ir aristokratiško parlamento. Per dešimtį metų beveik visoj Europoj su pagelba valdžios atgijo liberalizmas, o kartu su juo ir visatinas reikalavimas pertaisyti politišką surėdymą. Ši tyki revoliucija sutvėrė dabartinę Europą.

Per balsavimo reformą 1867 m. Anglija įvedė pas save demokratišką parlamentišką surėdymą. Per savo ciecoriaus leidimą Francuzija įvedė pas save konstitucijinį surėdymą,

panašų į parlamentišką, beveik liberališką ir tikrai demokratišką.

Prispausta pinigiskų reikalų Austrija užvedė konstitucijinį surėdymą su aristokratiška balsavimo sistema „balsavimu pagal reikalus“. Paskui joje atsitiko laikai nesutikimų tarp viešpataujančios vokiškos tautos, geidžiančios užtūrėt centralizacijos sistemą, ir įveiktų tautų (vengrų, čekų, lenkų, slovėnų), susijungusių su senosioms partijomis (didponių, bajorų ir kunigų), kad apturėt federališką surėdymą. Ant galo pagalios, ciecorystė perskilo į dvi viešpatysti, susivienijusi tikrai kaslink užrubežinių klausymų: į Vengriją, kuri atgaivino pas save aristokratišką parlamentišką surėdymą, įvestą per 1848 m. revoliuciją, ir į Austriją, kuri užlaikė konstitucijinį centralizuotą surėdymą po įtekmę vokiečių ir atsikratė nuo susijungimo su kunigija.

Po ilgos kovos su parlamentiška partija Prusijoje konservatorių ministerija (1862 iki 1866 m.) pasinaudojo iš savo laimėjimo karuose, kad įvest kareivišką konstitucijinį surėdymą po įtekmę karaliaus ir valdininkų. Vokietijoje įsikunėjo susivienijimas su visatiniu konstitucijiniu surėdymu su demokratiška balsavimo sistema, su demokratiškai monarkiška sistema tarnavimo kareiviuose ir augščiausią valdžia Prusijos karaliaus ir kanclerio (1867 m.). Sutvėrimas (1871 m.) ciecorystės davė tokį pat surėdymą visoms Vokietijos karalystėms: kiekviena užlaikė konstitucijinį surėdymą, valdymą su pagelba valdininkų, kuri prižiuri palatas, renkamas pagal pusiau demokratišką sistemą.

Su pagelba sutikimo, vardan tautiško suvienijimo, tarp revoliucijoniškos Sardinijos valdžios ir respublikonių susitvėrė Italija per nuolatinį prijungimą prie Sardinijos visų Italijos viešpatysčių, gyventojams ant to sutinkant, popiežiui-gi prieš tai pasipriešinant. Italija užlaikė konstitucijinį savo surėdymą, kurs, atsitraukus konservatoriams katalikams nuo politiško gyvenimo, po truputį pasidarė parlamentišku demokratišku po vadovyste pietinių radikalų.

Pasilikus iktol toli nuo visatinio politiško išsitobulinimo Maskolija tapo pertaisyta Aleksandro II reformų: išnaikinimu baudžiavų, užvedimu zemstvų, įvedimu liberaliskų permainų sude ir spaudoj, kurios padėjo pasirodyt visuomenės nuomonės po priegloba ciecoriaus su neaprubežiuotomis tiesomis. Lenkai, pasitikėdami gaut pagelbą nuo Europos, pamėgino padaryt tautišką demokratišką sukilimą, bet Europos valdžios neteko drąsumo padėt jiems savo armijomis, ir lenkai tapo sutrempti vardan tautiško slavų suvienijimo.

Danija, prastojus per karą ercogystės, ant galo pagalios, užbaigė konstitucijinį savo truksmą, prasidėjusį 1848 m., ir įvedė demokratišką konstitucijinį surėdymą, prie kurio, vienok, tikra valdžia pasiliko rankose karaliaus (1866 m.), kaip tai parodė parlamentiški nesutikimai nuo 1886—1892 m. — Švedija pertaisė senobinį savo parlamentą į dabartinį ir įvedė demokratišką konstitucijinį surėdymą.

Naujosios krikščionių karalystės, atsiskyrusios nuo turkų ciecorystės, padarė reformas pas save pagal Europos pavykslą, Graikija per revoliuciją (1862 m.) galutinai perėjo nuo konstitucijinio surėdymo prie parlamentiško demokratiško su viena palata (nės Graikijoje nėra aristokratijos). Rumunija per revoliuciją (1866 m.) atsiliuosavo nuo asabiško valdymo, kad pereit prie beveik parlamentiško, bet vis dar aristokratiško surėdymo. — Serbija, ukininkų viešpatystė, su asabišku valdymu, laikuose regentų įvedė pas save monarkišką demokratišką konstituciją.

Ispanija pergyveno dėkui kareiviškai revoliucijai (1868 m.) staigią évoluciją, kuri vieton svietiškos parlamentiškos monarkijos su visatiniu balsavimu padarė demokratišką federališką respubliką, panašią į Amerikos respubliką; kareiviška restauracija (1874 m.) atgal ją sugražino prie konstitucijinės monarkijos po priegloba ministrų ir kunigų.

Sveicarija, kelis sykius perkračius kantonų konstitucijas, padarė pirmą pamėginimą, kad žmonės patys išleistų įstatus, visi paduodami savo balsus.

Absolutizmas, išnykęs vidurinėj Europoj, užsiliko tik dviejose rytų ciecorystėse: Maskolijoj, kaip valdininkų monarkija, ir Turkijoj su jos asabišku despotizmu.

Nuo 1815 iki 1852 metų beveik visur Europoj viešpatavo absolutizmas; dabar pripažintu surėdymu tapo liberališkas surėdymas: vakaruose — parlamentiškas demokratiškas, vidurinėj Europoj — konstitucijinis. Pačios valdžios pasisaukė liberališkas partijas, kad išvien su jomis valdytų. Prie tokios politiškos liuosybės vėl atgijo demokratiškos partijos: Francuzijoj — demokratiška respublikonių partija, Italijoj — radikališka, pripažįstanti monarkija, Vokietijoj — socijaldemokratiška partija, Skandinavijoj — ukininkų partija.

Abidvi tarptautiškos partijos, katalikų ir socijalistų, atnaujino kovą. Katalikų partija, gintis priversta naujos valdžių politikos, parodė savo pasipriešinimą revoliucijai per popiežiaus protestus prieš italų karalystę ir prieš dabartines liuosybes (1864 m.); šita partija pakėlė visatinį kovą prieš visas valdžias vardan bažnytinių tiesų; jinai niekur (apart Belgijos) viršaus negavo, bet susi-

stiprino dėl politiškos kovos. Socijalistų partija, atgaivinta užsilikusiu vadovų 1848 m., pamėginus padaryt tarptautišką susijungimą, tapo tautiška partija, turinčia visad išrinktus vadus, demokratišką socijalistų programą, pirma Vokietijoj, paskui-gi ir kitose šaliose.

Per tuos laikus, įsikunyjusi tarp Europos karalysčių tykuma, buvo karo išnaikinta.

Prusija, neprigulinti iki tų laikų prie didžiųjų viešpatysčių, turėjo nuo laikų karų su Napoleonu demokratiškai monarkišką sistemą tarnavimo kareiviuose, kuri su pagelba moksliskai ištobulintos taktikos ir gero apsiginklavimo davė jai didžiausią įtekmę — Vokietijoj 1866 m., Europoj — po 1870 metų.

1870 metų karas padarė galą laikams tautiškų karų. Vokietija, gavus Europoj didžiausią įtekmę, privertė kitas viešpatystes sutvert pas save panašią kareivišką sistemą ir sustabdė karus, aiškiai parodžius visą jų bjaurumą. Prisisavinus Elzasą ir Lotaringiją jinai pagimdė begalinę neapykantą tarp Vokietijos ir Francuzijos; iš tos priežasties visa tarptautiška Europos politika pavirto į kombinacijas užlaikymui sandoros. Kariaujančioji politika tapo perkelta į rytus ir iš Europos išvyta. Rytų klausimas, geram išrišimui kurio kliuvo pavydėjimas vienos kitai Europos viešpatysčių, pomažėli išsiaiškino, nors ir ne visai, tokiu budu, juog tapo padarytos krikščioniškos karalystės su politišku surėdymu, panašiu į esantį Europos surėdymą; šitose karalystėse nesustoją naminiai sumišimai, pagimdomi svetimų karalysčių per jų įsikišimą dėl įtekmės, ir ten tęsiasi kova tarp perkeltos Europos civilizacijos ir naminių tradicijų, — karai išnyko. Išgudrus policija ir milžiniškos armijos, ant kurių remiasi valdžios, neduoda nė mąstyt apie revoliuciją. Tokiu budu kiekviena viešpatystė, tartum, sustingo tokioj valdymo formoj, prie kurios atsitiko kareiviškos reformos; valdžios, pajutusios savo galybę, sustabdė išsitobulinimą konstitucijinio surėdymo į parlamentišką. Vienai tik Francuzijai pasisekė numest ciecorių, prastojusį savo armijos, ir įvest parlamentišką demokratišką surėdymą, prie kurio radikališka partija po ilgos kovos su monarkiška katalikiška partija gavo viršų (1879 m.) ir pomažėli stengiasi įvest tikrą parlamentišką surėdymą. Kitos karalystės užlaikė buvusį savo surėdymą — parlamentišką vakaruose, konstitucijinį — viduryj Europos.

Tautiškos partijos vidurinėj Europos (Vokietijoj, Italijoj, Vengrijoj), sutikusios su naujomis tautiškomis valdžiomis, susilpnino jų priešininkus. Bet išsitobulinimas, nors ir sutrukdytas, vis éjo savo keliais, ir politiškos partijos, po truputį besitobulindamos, pamaž

turėjo pasiduoti demokratų pusę. Valdžios atsisakė nuo absoliutizmo; konservatyviška partija, priversta paskui jas sekti, užėmė vietą senobinės konstitucijinės parlamentiškos partijos. Parlamentiška partija, nebegalėdama apginti aprubežiuoto balsavimo, prisirišino pagal savo programą prie demokratų. Tokiu būdu abi vidutinės partijos liberališkos buržuazijos beveik galutinai susivienijo: konstitucijinė su konservatyviška, parlamentiška-gi su demokratiška. — Norvegija, pasinaudojus iš menkumo armijos ir revoliucijinės savo konstitucijos (1814 m.), priverstė savo karalių pripažinti parlamentišką demokratišką surėdymą. — Liberališka Anglijos partija, sudaryta per susijungimą su airiais, susimaišė su radikališka partija. — Belgijoje senobinė liberališka partija, kariavusi už aprubežiamą balsavimo, buvo įveikta tuomet, kaip buvo visiems duota tiesa balsuoti, ką parlamentas turėjo pripažinti, bijodams darbininkų revoliucijos. — Francuzijoje, Italijoje, Vokietijoje senosios parlamentiškos partijos, nebegalėdamos per balsavimą išlaikyti prieš radikališką demokratišką partijas, pradeda nykti, Europoje pasilieka tik dvi partijos: konservatorių ir demokratų, ne teip jau viena nuo kitos atsitolinusios, kaip tai buvo 1815 m.: tas pats išsitobulinimas (evoliucija), kurs pavertė konservatorius į liberalus, stumia ir artina juos prie demokratų. Bismarkis ir Vilhelmas II, Dizraeli, Napoleonas III ir Paryžiaus grafas nurodė naują formą demokratiškos monarchijos, idealu kurios turi būti: asabiškas valdymas monarko, pasiremiančio ant tradicijinio žmonių atsidavimo valdytojams, ant sutikimo tarp monarko, suvaldancio politišką valstijos gyvenimą, ir tarp padonių, kurie užtvirtina monarko pasielgimus per visatinį balsavimą.

Abidvi tarptautiški partijai — katalikų ir socialistų — galutinai susitvėrusios, užėmė savo vietas politiskame gyvenime ir pradeda skiepyt savo pažiuras buvusioms politiskoms partijoms. — Konservatyviška partija stengiasi susivienyt su katalikiška (liuterių šaliese — susijungti su ja), kad atgaivint konservatyvišką bažnyčios valdžią. — Demokratiška partija pradeda suprast socialistų idėjas, o karalystėse, kur jos programos įsikunijo, jinais stengiasi savo programą atgaivint visuomenės reformomis.

Tokiu būdu visos partijos, kaip Belgijoje, stengiasi susivienyt į dvi partijas — konservatyvišką ir demokratišką, kurios iš savo pusės, remiasi ant mokslo abiejų šalinių doktrinieriškų partijų, kurioms politika — tai vien tik įrankis. Sitos-gi šalinės partijos ir prie savo organizacijos vartoja ir mokina

dvejopą, tiesiog viena kitai priešingų pažiūrų, kurias jos stengiasi įkūnyt politiskam gyvenime: bažnyčia vis prisilaiko absoliutiškos pažiūros apie dievišką šaltinį augščiausios valdžios, kurią turi ypats, ant to pašvestos Apveizdos; socialistai-gi, pagal demokratišką principą pripažįsta tik valdžią, nuo žmonių paeinančią ir tautos duotą deputatams. — Bet praktiškas vedimas politiško gyvenimo pasilieka rankose tarpinių partijų, parlamentiškų ir liberališkai konservatyviškų, — partijų, mokančių pasiderėt ir sutikt, prisilaikančių labiau praktikos, ne kaip principų; šitos partijos, sulaikydamos nesutikimus tarp abiejų priešingų pažiūrų, užlaiko tarp aštriausios polemikos visuomeninę sandorą ir liuositybę, kokių Europoje niekad dar ne buvo buvę, kaip šiuose laikuose.

Paprastas noras atrast didžias priežastis didžiū atsitikimų verčia mane pripažinti politišką evoliuciją, kaip ir geologiską, per didžias ir nesustojančias spēkas, didesnes ne kaip atskirų ypatų įtekmė. Istorija XIX amžiaus mažai pasiduoda tokiems paaškinimams.

Tiktai Anglija, Norvegija ir Šveicarija turėjo labiau ar mažiau ramią politišką evoliuciją, atsiradusią per nuolatinį išsitobulinimą. Kitos Europos šalys nuo 1814 m. iki 1870 m. turėjo pergyvent cilią sumišimų, išsuktų netikėtų atsitikimų: 1. revoliucijos 1830 m., sunaikinusios Europos susijungimą prieš revoliuciją, davusios vakarų šalims parlamentišką surėdymą ir priregusios pamatus katalikų ir socialistų partijoms; 2. revoliucijos 1848 m., praktiškai įknyjusios visatinį balsavimą, priregusios tautiškus suvienijimus vidurinėje Europoje ir sutvėrusios katalikų ir socialistų partijas; 3. karai 1870 m., sutvėrę vokišką ciecorystę, davę jai didžiausią įtekmę Europoje, sunaikinę svietiską popiežiaus valdžią, permainę karus ir užvedę sistemą ginkluotos sandoros.

Revoliucija 1830 m. tai darbas kuopos negarsių respublikonių, pasinaudojusių iš negabumo Karoliaus X; revoliucija 1848 m. tai darbas keleto agitatorių, demokratų ir socialistų, kuriems padėjo bailumas Liudviko — Pilypo; karas 1870 m. tai darbas Bismarkio, kuriam padėjo paties Napoleono III politika. Šitiems trims netikėtiems atsitikimams negalima surast jokios visatinės priežasties nė mokliškam, nė politiskam, nė ekonomiskam Europos padėjime; tai trys atsitikimai, per kuriuos ėjo politiskas dabartinės Europos išsitobulinimas.

J. D.

Vilkai.

Medega kronikoms.

(Užbaiga.)

Kitas atsitikimas da labiau įpykino Žagarą. Nuėjo vieną vakarą su koku ten reikalą į Padaržių dvarą. Atsisėdęs kuknioje, šnekučiavo su mergina, kuri lakino šunis. Jauni šuniukai prilakę, pradėjo šokinėti apie vaitą. Jis, išėmęs iš kišeniaus savo blekę, erzinosi su šuniukais, kabinėdamas ją ant kaklo tai vienam, tai kitam. Razba, didelis kudlotas šuo, geriausias namų sargas, pabaišęs vakariene, teip-gi prisiartinio prie vaito, atsisėdo priešais ir žiūrėjo tai vaitui į akis, tai į blekę, tartum, malonėdamas, kad ir jam užkabintų. Vaitas užkabino blekę ir Razbai, bet tuomipat tarpu užsišnekėjo su atėjusia virėja ir Razbą užmiršo. Šuniui nusibodo laukti, tai-gi atsistojo, lyžtelėjo da porą kartų tuščią geldą ir iškiutino su bleke į savo budelę. Vaitas, atlikęs reikalą, teip-gi išėjo namo. Tik ant rytojaus pasigedo blekės ir, neradęs jos tikriausioje vietoje, karčiamoje, nusiminė.

Dvaro šeimyna tuojau užtėmyjo blekę ant Razbos kaklo, bet jos neatėmė, tik šunį praminė „vaitu“, iš ko turėjo visi daug juoko, o ypač maži vaikai, kurie, nusėmę kepures, ėjo pas „poną vaitą“ su visokiais reikalais ir nešė dovanas. Į trečią dieną vaikai užsimanė atimti blekę sau ir patys pavaitauti, bet nė vienas neišdrįso, nėra Razba prie budelės nelabai prisileisdavo. Akamono vaikas, visų gudriausias, užmanė parinkti, kam išpuls eiti prie Razbos. Sustatęs aplinkui visus vaikus į ratą, ėmė skaityti: *vienaicė, dvaicė, traicė, gerulė, pėdė, lodė, sukmen, dukmen, dėven, driks!* „Driks“ išpuolė ant 7 metų vaikišcio, sunaus Grigo, artymiausio dvarui kaimyno. Vaikišcias pradėjo verkti. Vieni gazdino, įstumę jį tiesiog į budelę, jeigu pats neis, o kiti drąsino, kad nesibijotų ir eitų. Nėr ką daryt. Pasikreipęs šonu, kairiaja ranka pridengęs užpakalį, lyg gindamas jį nuo nelaimės, o tiesiąją atkišęs, artinosi pamaži prie budelės, drebančiu balsu atkartodamas: šuniukas, šuniukas, šuniukas. Razba gulėjo budelėje, padėjęs galvą ant slenkscio. Pamatęs prisiartinantį vaikišcią, tuoj susiprato: Jeigu jis selina prie manęs su tokia baime, tai tur but nori padaryti man ką pikto — reikia but atsargiu. Pakėlė galvą ir tėmyjosi į atkištą ranką. Vos ta ranka palytėjo blekę, budelėje suburdėjo, ir vos vaikas spėjo atsikreipt, jau Razbos dantys įsikirto į jo užpakalį, į patį minkštumą. Vargšas sukliko ir ėmė bėgti namo, visu balsu šaukdamas: Va Jezau! Mamyte! Va Jezau!

Motina ravėjo daržą. Išgirdusi vaiko balsą, skubino į pagelbą. Atbėgo iš malkinyčios ir tėvas, turėdamas vienoje rankoje stringą, o kitoje neužbaigtą dalgekotį.

— Kas tau? — klausia tėvas.

— Ugi vaitas įkando...

— Kas? vaitas?

Vaikišcias nustojo verkęs, bet dyrstelėjo į užpakalį ir, pamatęs kraują, vėl ėmė klykti: Va Jezau! Mamyte! Va Jezau!

Tėvas metė stringą, dalgekotį ir nuėjo tiesiog pas vaitą. Žagaras tuotarpu buvo karčiamoje ir dantimis kilnojo stalą, su kuo visuomet mėgdavo pasirodyti. Įeinant Grigui, laikė dantise iškėlęs vieną stalo galą, o ant kito galo buvo sustatyta bonkos su alum. Mat, kiek atkels, tiek ir išgers. Grigas stačiai suriko vaitui į akis:

— Tau tik šunim but, o ne vaitu! Už ką tu mano vaiką įkandai?

Žagaras, negalėdamas pakreipti visos galvos, pakreipė ant Grigo akis, lyg bulius, ir tur but norėjo ką greit pasakyti, nės paleido stalą, kuris su trenksmu krito ant žemės, bonkos nulėkė, susikulė ir alus išsiliejo. Aplinkui pakilo dideli juokai. Vaitui, teip išnetyčių ištiktam, da-gi pakilus tokiam truksmui, tarytum amą atėmė. Dairėsi tik po stalą, lyg norėdamas baloje išlieto alaus atrasti atsakymą. Grigas, nelaukdamas, kada vaitas prakalbės, paėmė du kaimynu, kaipo liudininku, ir nusivedė parodyti savo vaiką. Žagaras, da neatsipeikėjęs, nuėjo paskui juos. Vaikišcias jau gulėjo lovoje apmazgotas ir apraišiotas.

— Pasakyki, kas tave įkando? — klausia tėvas.

— Ugi vai... — pradėjo, tik, pamatęs patį vaitą, susiprato ir užbaigė: ugi dvaro Razba.

— Tai kam tu sakei, kad vaitas? — tarė tėvas rusčiai.

— Ugi ką aš kaltas, kad Razbą vadina vaitu ir jis turi užsikabinęs blekę...

Grigas išvertė akis, kaimynai leidosi juokais, o vaitas tuojau išsprudo į dvarą, nudžiugęs, kad atsirado blekė.

— Antan — prašo pasisukusio pusbernio — nukabink štai blekę.

— Nusikabink pats! ne aš užkabinau, ne aš nė nukabysiu.

— Snargliau! ar nežinai, kad aš vaitas?

— Kas tu per vaitas! Štai mus pons Razba dabar vaitas, o tu kažin ar tiktum jam į saltyšius.

— Na, na tik, nebuk paikas, nukabink, jeigu prašau — sušvelnino vaitas, nės matė, piktumu nelaimėšęs. Jiemdvim besiderant,

prisirinko apie Razbos buidelę ir daugiau žmonių.

— Tai-gi — atsiliepė panaktinis — rodos buvo geras šuo, niekam nieko nedarė, o kaip tik tris dienas pavaitavo, jau ir pradėjo kandžioti žmones.

Tai vienas tai kitas primetė smagų žodelį, o Žagaras tylėjo ir kentė. Gavęs pagalios blekę, kiutino pas Mauškų susiraminti.

Neilgai žmogus nė vaitavo potam. Kada tapo išmestas jo prieglobėjas Piernikovski's, tai ir pats negalėjo užsilikti vaitu. Buvo jau pravaitavęs namus, iš valsčiaus dabar neturėjo nė skatiko, o kad buvo visiems išipykęs, tai ir duonos karnio prisėjo jieskoti kur kitur, o ne savo valsčiuje.

Deržijubka.

Apskritai kalbant, geras žmogpalaikis ir didelis mergininkas. Bet-gi moterų draugystėje nemokėdavo elgtis: ir persudytais žodžiais drabstydavo, ir rankas turėjo labai neramias. Pats, kaipo viršininkas, niekam pikto nedarė, užtai kitus leisdavo daryti pikta. Jo ištikimas činovnikas, Drzazga, sekdamas viršininko pėdas, lindo prie vieno ukininko pačios ir gavo nuo vyro į žandą. Ir gėda, ir pikta. Iš pikto net 30 ukininkų apskundė neva už kurstymą emigracijos ir visus juos viršininkas pasistengė iškraustyti iš paviečio, nė ne patyręs, ar kalti iš tikro. Už tokią neteisybę pats likimas atlygino Deržijubka'į. Didelėje draugystėje prie visų pabučiaivo vieną moferiškę ir gavo nuo kazokų oficiero į antausį. Dėl tos priežasties tapo iš Vilkipilės iškeltas.

Lump — Lievša.

Prievardį *Lievša* (t. y. kairys) gavo jau paskiau, bevirsininkaudamas, už tai, kad kyšius imdavo tiktai kairiaja ranka. Numanė, kad vyriausybė turi akį ant dešinės viršininkų rankos, tai-gi jis, gudruolius, paleido į darbą kairiąją ranką, kaipo visai vyriausybės nesaugojamą. Jo dešinėji nežinojo, ką daro kairėji. (Šiandien jau žino, nės „ima“ abiem rankom.)

Užgimė, taip sakant, kaip ir be tėvo; reikėjo būti protestantu, o per apsirikimą apkrikštyjo popas; mokinosi pas račių, o pateko tarnauti magazyne lenktinių kedžių; gyveno su motina, o vedė dukterį; buvo prie ligonbučio užveizda, o prisėjo būti paviečio viršininku. Ne pasityčiojimui iš žmogaus atkartoju šitai, o tik norėdamas parodyti pavyzdį, kaip ir ką dirba kartais su žmogum juokdarys likimas.

Na, iš ligonbučio užveizdų į paviečio viršininkus iškėlė Suvalkų gubernatorius P—ov.

Nors tai labai didelė malonė, bet ko nepadarys . . . tėvas tikram savo sunui! *Sapienti sat.*

Lievša žmogus labai menkai apsišvietęs, bet gudrus, turintis t. v. praktišką protą. Didelis stačiokas ir didei drąsus ne tik žodžiuose, bet ir darbuose. Slykštus formalistas ir užsivertėlis, kaip paprastai žmonės tamsios galvos. Gėdos ir takto neturi, dėlto nepasisekimai tarp žmonių, stačiai apreiškiantieji klaidas ir duriantieji į akis, jo neapmalšina, tik da labiau įerzina. Žemi, kraugeriski palinkimai jo bude yra nustelbę geresnes žmogaus ypatybes. Eidamas į viršininkus, nežinojo, kas tai pavietis, arba valsčius, bet žinojo tą visatinę tiesą, kad viršininkas gali imt, imt ir imt. Tik da nemanė, iškur galima imti. Kada-gi susipažino su administracijos paslaptimis ir pamatė, juog paviečio reikalai tyčia teip supainioti, kad niekas nieko negalėtų dusekti; kada patyrė, esant pavietyje daug dalykų, kybančių ant nelegališkų pamatų, kurie turėtų griuti nuo vieno žodžio; kada pajuto, kad viską turi savo rankose, gali gąsdint ir draskyt, o nieks anė cyptels — išskėtė nagus. Prie jo visa viršininkavimo t. y. „ėmimo“ sistema atsimainė. Kitąsyk eidavo patys žmonės su reikalais pas viršininką. Lievša-gi pats įsako: tu ir tu ateik pas mane su reikalu.

Pajutęs teip tvirtą po savim pamatą, pradėjo rašyt ant popierių savo pavardę tokiomis didelėmis litaromis (pirmutinė išrodė lyg paskutinės kojos lenktinės kedės), kad net gubernatorius įsakė oficijališkai, idant pavardės litaras sutrumpintų, nėra nežinia, ar čia parašas, ar čia tekstas perbrauktas.

Atvažiavo žmogus į Vilkipilę, galima sakyti, be skatiko. Kada jau apsižūrėjo gerai aplink save, ėmėsi tuoj prie viešų darbų, o tarp mus kalbant, prie papildymo savo kišeniaus. Pataisė vieną tiltpalaikį — kaštavo 60 rublių, o rokunda paduota ant 600 rublių; įtaisė ant upelio lytlaužas — kaštavo 150 r., o rokundoje buvo 1500 r.; pergrendė vieną ulyčią — tuoj ją žydėliai praminė „auksine“. Kiek iš to paėmė inžinierius, tiek to, bet Lievša ant pradžios jau turėjo. Prie tų viešų darbų Lievša norėjo parsikviesti iš Kauno savo kacapus, bet Vilkipilės žydas Šmuilickis neprileido jų. Užpyko ant žydo. Pamatęs vienąkart vakare Šmuilickį, vaikščiojant po kiemą su liktarną, pasišaukė ir, kirsdamas jam į žandą, suriko:

— Ką? ar tu nori miestą uždegti?

Palikęs sustingusį iš nusistebėjimo žyda, nuėjo sau toliau, tarytum nė kam ko.

Patį užtėmyjo vienąkart, kad butų ne pro šalį turėti savo karvę. Gerai. Jomarko

dienā Lievša šaukia vienā mēsininkā, duoda jam desimts rubļu ir sako:

— Nupirkk man karvē, tik žiurēk, kad butų dikta ir pieninga.

— Uī, pons viršininke — tarē žydas, su paniekinimu glamžydamas tarp pirštų popierelē — už tokius pinigūs tai gera karvē nesiduos nē pačiupinēti.

— Žiurēk, kad karvē butų dikta ir pieninga! — perkirto Lievša ir daugiau nesnekėjo.

Žydelis matē, nieko nelaimēsēs, ir nuėjo žiurėti karvės — gerai da, kad ir dešimtį rublių gavo. Žinojo, kas tai yra viršininkui prasišokti. Nupirko karvē, kurią Lievša tuojau nusiuntē pas arčiausiąjį kaimyną, dvarponį Vronskį, ant sėrymo. Bet už kelių dienų atsėmē atgal, prašydamas tik atvežti šieno ir šiaudų. Atvežē. Neužilgo siunčia vėl pas Vronskį žiemskį pasakyti, kad viršininko karvē šieno nemėgsta — reikia dobilų. Vronskis-gi liepē parnešti viršininkui tokį atsakymą:

— Aš neturiu dobilų dalinimui ir man nepriguli šerti viršininko karvē.

Lievša tuoj pradėjo kabintis prie Vronskio už kelius ir nuo užveizdo sulaikē teip-gi nesmagų atsakymą:

— Mums musų keliai geri, o jeigu viršininkas reikalauja ant pasagų, tai tegul pasako kiek.

To jau buvo perdaug. Lievša užsispyrē ištremti užveizdą iš pavičio. Vronskis pats nuvažiavo pas gubernatorių, apipasakojo visą dalyką ir prašē, idant gubernatorius teiktųsi viršininko priekabes apmalšinti, nēsa Vronskis pats bus priverstas apskūsti Lievšą ir turēs daug ką pasakyti. Gubernatorius liepē Lievšai perprašyti Vronskį ir teip užsibaigē.

Budamas pas Vilkpilės kunigą džiakoną, išsisnekėjo apie savo karvē, kad ji dobilus mėgsta, o ėia dobilų sunku gauti. Džiakonas senei jau rengēsi pavesti viršininko prieglobai savo gerą pažįstamą, Ćiunkį, norintį vaitauti, ir pasinaudojo iš pasitaikiusios progos.

— Turiu aš vieną parapijoną, pas kurį šieno ir dobilų didelis išteklius. O kad jis lyg ketina pasiduoti į kandidatus ant vaito, tai ponui viršininkui nesigailēs vieno ar kito vežimo dobilų.

— Tai labai gerai pasitaiko. Ot jau vienu rupesčiu mažiau.

Į porą dienų Ćiunkys atvežē vežimą dobilų, maišytų su motiejukais. Lievša, susitikęs sykį su Ćiunkiu, kuris tankiai atlankydavo karvē, pažiūrēt, ar da turi pašaro, pagyrē, kad karvē neišpasakytai mėgsta tuos dobilus su motiejukais. Ćiunkys vėl atveža vežimą, o persitikrinēs, juogiai pasigerino

viršininko karvei, išdrįso jau viršininkui pasisakyti, kad norētų į vaitus.

— Pasiduoak į kandidatus — tarē Lievša — aš prižadū: jeigu turēsi nors du balsu, tai busi vaitu.

Visi trys buvo pakakinti: Ćiunkys, Lievša ir jo karvē.

Atėjo naujas rupestis.

— Kaip tai gerai butų turėti savo arklius — tarē duktē, lyg rugodama ant purvyno, neduodančio izeiti.

— Turėti arklius jug nedidelis daiktas. Galēsime turėti — atsakē tėvas.

Ištikro viršininkui įsitaisyt arklius buvo nedidelis daiktas. Matote, Vilkpilėje gyveno trys žydai, kurie savo rankose laikē prekystē arklių visoje apygardoje ir per Vilkpilę varydavo juos į Prusus. O jau nuo senei buvo įvesta, kad žydai mokēdavo viršininkui už kiekvieną arklį: už *košer* t. y. pirktą — 2 rubliū; už *pusiaukošer* t. y. su neteisingu liudyjimu — 3 rublius; už *tref* t. y. vogtą, be liudyjimu — 5 rublius. Tai-gi Lievša galėjo tuos žydus šokinti pagal savo duodelę. Šaukia visus tris pas save.

— Man reikia poros gerų juodžių. Daugiau kaip šimtą neduosiu.

Žydai suprato ir, nieko nesakydami, atvedē arklius.

— Nu, pons viršininke, šita pora, *auf meine munes*, verta daugiau kaip tris šimtus ....

— Sakiau, kad daugiau kaip šimtą neduosiu.

Bet nedavē žydams nē to šimto, o tik kortelę išdavē.

Pavažinėjēs kokį ten laiką, vėl šaukia žydus.

— Man šitie arkliai negeri, duokite kitus.

Žydai išėjo, tylėdami, ir tik ant rinkos prabilo:

— Nu? — užklausē vienas.

— Nu? — užklausē antras.

— Nu, ką jus ėia su savo nu, nu ....

Nu? — atsiliepē trečias. — Aš jum pasakysiu: duokite jam arklius, jeigu norite, aš jau neprisidėsiu — tarē, nuspjovē ir nuėjo sau.

Likusiu du nusprendē, kad vis-gi geriau su viršininku nesipykti. Pasitikėjo, kada nors išgriebsę nuo savo bendro prigulinią dalį, du vieno išrinko arklius ir nuvedē viršininkui. Lievša įgijo gerus arklius ir da atėmē nuo žydų išduotą anąsyk kortelę ant šimto rublių.

Kasžin kaip patyrē viršininkas, kad prie antros poros arklių viens žydas atsisakē prisidėti. Kada atėjo laikas tam žydui vartyti į Prusus savo arklius, tai Lievša, atsėmēs ant vietos prigulintį mokestį, nubėgo pats į

Kybartus ir žydą su arkliais suėmė. Radęs apart trisdešimties arklių da du šimtu neteisingų liudyjimų, liepė varyti žydą su visu kuo atgal į Vilkpilę. Žydas mato, kad negerai. Pakišo Lievšai kelias šimtines ir išsivadavo, o dvasioje pasižadėjo daugiau viršininkui nesipriešinti. Kada, sukakus nuo to laiko keliems mėnesiams, Lievša pareikalavo vėl poros gerų arklių dovanoms gubernatoriui, nė vienas žydėlis neprieštaravo nė akise, nė už akių. Štai, kaip reikia vykdyti gerbimas valdžios!

Reikėjo ant žiemos aprėdyti pati ir duktė. Eina Lievša. pas šukuotojus šerių, žydus, neva apžiūrėti jų fabriką ir atranda, buk esą angšta, darbininkai perilgai dirbą, kopėčios labai pavojingos ir tt. Sustato protokolą ir nori paduoti į sudą. Žydėliai sudėjo kelis šimtus rublių ir viskas pasibaigė kuogeriausiais: be sudo, be nieko viršininkienė ir jos duktė buvo šiltai aprėdytos.

Atėjo pavasaris ir vėl reikia naujų parėdų. Pareikalavo Lievša per savo agentus nuo žydų šešis šimtus rublių — negavo. Tada pats perėjo tik per vieną ulyčią ir sustatė trisdešimts protokolų. Visus padavė į sudą. Sudas vienok apskūstuosius išteisino. Lievša, teip labai užgautas, liepė apgarsinti sinagogoje, kad nors sudas ir išteisino, tai jis, viršininkas, nubaus visus administratyvišku keliu. Už tokį saualninkavimą pats pateko į kilpas ir turėjo prašyti žydų, kad užgintų, buk jis sinagogoje neliepęs garsinti nieko. Žydai užgynė, o už tai ir, žinoma, menką priedą pinigais Lievša leido jiems taisyti sienas medinių namų *augščiau* langų ir *žemiau* langų. Pagal tiesas mieste statyti medinius namus uždrausta. Bet pataisytuose pagal viršininko leidimą namuose likdavo isties tik-tai ką langų skylės senos, o šėip visi namai pasidarydavo nauji.

Lievša jautė, kad šiuo žygiu vis-gi jam nepasisėkė, kad žydai jį priveikė, tai-gi taikėsi jiems atkersyti. Štai išmeta iš rinkos jomarkus į užmiestį. Daugiausiai per tai nuskriausti šinkoriai surinko du šimtu rublių viršininkui ir vėl jomarkai sugrįžo ant rinkos. Tik šinkoriai ant to nesustojo ir apskundė Lievšą už tuodu du šimtu rublių. Bet jis mokėjo gudriai teisintis prieš gubernatorių, tvirtindamas, buk tuos pinigus paėmęs ant statymo cerkvės ir, žinoma, du šimtu rublių sudėjo į cerkvės kasą.

Dabar piktumas ant žydų neturėjo nė galo, nė krašto. Tai-gi, užėjus kolera, Lievša su visu pasiutimu užpuolė žydėlius baniutyti. Žydai bijojo viršininko labiau, ne kaip koleros, ir darė viską, ko tik nuo jų reikalavo. Tarp daugelio kitų, gana ypatingų atsitikimų

paminėsime tik šitą: Ant pastatymo Vilkpilėje reikalingo skaitliaus t. v. išėiginių vietų arba tupyklų, surinkta iš miesto septyni šimtai rublių ir sudėta į viršininko rankas. Lievša išrinko pats du turtingiausiu žydu, kaipo prižiūrėtoju darbo, ir įsakė, kad už tiek ir tiek dienų viskas būtų atlikta. Praėjus paskirtam laikui, eina Lievša pažiūrėti ir randa, kad da nepadaryta.

— Ar da nepadarėte? — suriko ne savo balsu ant prižiūrėtojų. Žydai, persigandę, atliko visą darbą už savo pinigų, o septyni šimtai rublių liko viršininkui. Administratoriaus energija, mat, ant pikto neišėina.

Važiuoja Lievša į Magdaplę daryti sanitarišką peržvalgą. Paėmęs visą komitetą, policijantus, zemskius, ėmė landyti po žydų gyvenimus, kratyti lovas, laipiot ant augšto ir tt. Tą dieną iš pagalvių plunksnos lakiojo ore, tarytum sniegas, ir visame miestelyje buvo didelis trukšmas. Surašyta tap daug protokolų, kad rasta didelė sanitariška netvarka, butai purvini, patalai suskretę ir kopėčios ne visur geros. Protokolus nusiuntė į sudą. Sudžia, išklausinėjęs liudininkus, kaltės neatrado, o viršininkui suteikė tokį pranešimą, kad jis neturėjo tiesos užklupti teip ant gyventojų, veržtis į jų namus ir kratyti patalą; kad kopėčios, pagal pripažinimą abiejų pusių liudytojų, visur geros, tai-gi, jeigu viršininkas nori laipioti ant augšto da geresnėmis, reikia turėti su savim savo kopėčios. Tą aiškų sudžios pasityčiojimą Lievša prarijo, lyg šuo muilą, ir toliau ganubyo žydėlius.

— Ui, jau jis miestą apgraužė, jau jam laikas būtų eit į valsčių — dusavo žydai, visai užmiršdami apie kolera. Tik viršininkas iš miesto nesiskubino. Kiek Lievša prisilupo laike koleros pinigų, einančių tukstančiais per jo rankas, galima numanyti kad ir iš to, juogiai prasti zemskiai, tęsiantis kolera, liové gėrę degtinę, o gėrė vien tik-tai koniaką.

Prisiartino laikas ispildyti pažadėjimą, duotą Čiunkiui. Čiunkys persitikrėnes buvo, kad jį viršininko karvė padarys vaitu ir išaugšto žiūrėjo ant savo priešininko, kurį visas valsčius norėjo į vaitus išrinkti. Lievša, atvažiavęs ant susirinkimo, pastatė visus šaltysius su jų lovomis skyrium, pasišaukė Čiunkį, visų akise paplaksnojo jį per petį, pasakė „molodec“ ir, eidamas paskui prie kiekvieno šaltysiaus paeiliui, atkartojó:

— Ką tu turi prieš Čiunkį?

— Aš nieko, pons viršininke.

— Na, tai tu jį renki, tai sakyk, kad ir tavo žmonės rinktų jį — ir paplaksnoja šaltysių per petį, o šaltysius net kvapą sulauko

iš džiaugsmo, kad teip su juo daro pats viršininkas.

— Vyruciiai, tai jau Čiunkį . . . . . jug matote — sako tuojau atsikreipęs į savo žmones šaltyšius, tarytum primindamas, kad už paplaksnojimą jų šaltyšiaus pridera būti dėkingais viršininkui ir nepriestarauti.

Pradėjo mesti giles. Viršininkas, išaugšto žinodamas, kad valsčius Čiunkio nenori, tai-kėsi atsistėsti teip, idant negalima būtų mesti ant Čiunkio juodų gilių. Du drąsesniu valsčioniu pasipriešino tokiai neteis्यbei laike rinkimū.

— Į kozą, kalės vaikai! — suriko Lievša. Kiti valsčionys, matydami, į ką virsta rinkimai, eit namo. Lievša šito nesitikėjo ir išpradžių nesupaisė, ką daryti. Paskui susiprato ir tuojau išsiuntė raitus šaltyšius gaudyti rinkikus ir gražinti atgal. Bet visų nesugaudė ir rinkimai nuėjo ant niekų. Gubernatorius paskyrė antrus rinkimus. Tada Lievša valsčiaus išrinktąjį vaitą paskyrė ant kandidato, o Čiunkį ant vaito. Tai-gi viršus buvo viršininko karvės, o ne valsčiaus. Valsčius nė nesiskundė, nėsa tai būtų bereikalo. Ne vienur jau teip buvo, o bet-gi valsčius nelaimėjo, nors ir gubernatoriui skundėsi.

— Žiurėk, koki bjaurybės muzikai — mąstė, grįždamas namo Lievša — drįsta priestarauti viršininkui! Kas būtų, jeigu jie žinotų nors paviršium valsčiaus tiesas ir norėtų jas ginti?

Lyg tyčia ir kitame valsčiuje Lievšai nepasisekė ir ką tik per savo smarkumą pats neįkliuvo. Ant susirinkimo Pasienui valsčiaus viršininkas norėjo užvesti, kad ant taisyso kelių dėtų nuo margo, iš ko viršininkai turėdavo didelį pelną. Bet valsčius stačiai pasakė, kad ant to sutikti negali.

— Tai jus, šunssnukiai, eikite sau į Ameriką, jeigu negalite! — riktelėjo perpykęs Lievša.

— Ciecorius mus gina nuo Amerikos, o tu varai — atsiliepė vienas iš minios.

— Į kozą maištininką!

Zemskiai ima žmogų ir veda, kur įsakyta, o paskui jį eina į kozą visas valsčius. Lievša norėjo sulaikyti ir įlindo į vidurį minios. Bet čia jį teip suspaudė, žinoma tyčia, kad kas-žin kas su juo būtų buvę, jeigu nebutų išvadavę zemskiai. Lievša, išsiliuosavęs, pareikalavo per telegrafą eskadrono kareivių maistui malšinti. Toks pareikalavimas kareivių ir tokiam siekiniui neturėjo nė kokio tiesos pamato ir Lievša pamatė, kad už tai bus striuka. Teisinosi gubernatoriui, buk čia įvykęs nesusipratimas, buk reikalavęs tiktai „karaulo“ prie skaitlingo susirinkimo žmonių. Kad pasiteisinimas būtų buvęs net da kvai-

lesnis, tai vis gubernatorius būtų Lievšą išteisinęs pagal tą maskolių činovnikijos tiesą, kad paviečio viršininkas, galintis įtaisyti gubernatoriui arklius, kaltu būti negali.

Lievša mokėjo laimingai teisinti ne tik save, bet ir kitus. Buvo Vilkpilėje zemskis, Mošennikov, labai turtingas, laikė net trejetą arklių. Teisybė, mūsų miesteliuose zemskiams visiems gerai sekasi, nės į kelis metus padaro pinigūs, bet jau Mošennikov buvo tyčia turtingas. Budamas vyresniu tarp prastų zemškių, daugiau galėjo kam pikto padaryti, tai-gi galėjo daugiau ir paimti: nuo 40 Vilkpilės karčiamų gaudavo ant sanvaitės po $\frac{1}{2}$ rubliaus nuo kiekvienos; nuo duonkepių ir kitų gaudavo teip-gi. Vienas duonkepys išvažiavo per jomarką su savo budele ant rinkos. Mošennikov tuojau prisikabino. Duonkepys, kuriam jau išpyko Mošennikovo godumas, paketino jam atkeršyti: davė 10 rublių ir apskundė. Tuopat tarp apskundė Mošennikovą viena kaimo moteriškė, kurios dukterei, užklupęs per nevalią, išveržė rutų vainikėlių.

Pašaukė jį Lievša.

— Susitaukyk su moteriške ir traukkis nuo vietos, tai aš aną skundą paliksiu.

Mošennikov davė merginos motinai 25 rublius ir susitaukė. Eina vėl pas viršininką.

— Aš pravoslavas, vaše visokoblagarodije, gelbėkite!

— Negaliu.

— Pasigailėkite, vaše visokoblagarodije . . .

— Pažiūrėsiu — tarė, luktelėjęs, Lievša ir pažiūrėjo į vieną ir kitą Mošennikovo ranką. Senas zemskis skaitė iš akių viršininko, kaip iš knygų, ir tuojau išsitraukė pinigūs.

— Pa . . . žiu . . . rė . . . si — atkartojė Lievša, pratešdamas kiekvieną siliabą, o Mošennikov ant kiekvienos siliabos dėjo šimtinę. Tikėdamas, kad viršininkas pasakys, kaip augščiau, tik: *pažiūrėsiu*, padėjo ketvirtą šimtinę ir staptelėjo. Bet Lievša da pridurė: *me* ir Mošennikov da pridėjo vieną šimtinę.

Viršininkas parašė gubernatoriui tokį išteisinimą Mošennikovo. Ant naujų metu, sako, gavo Mošennikov įsautoje bilietą su pasveikinimu ir įsidėjo į kišenių, visai nežinodamas, kad ten yra pridėti keli rubliai. Jis geras zemskis, teisingai tarnauja ir nieks ant jo niekad nesiskundžia.

Išteisino ir Mošennikov liko ant savo vietos.

Lievša jautė, kad jau laikas vėl parodyti gubernatoriui savo dėkingumą ir užtaisė savo žydus pristatyti ypač gerą porą arklių. Nusiuntė arklius į S . . . . . Bet į tą tarpą gubernatorių perkėlė į kitą guberniją, tai jau lyg gėda buvo priimt arklius ir atsiantė

juos atgal į Vilkipilę su oficiališka popiera ir įsakymu, kad arklius vestų ištikimas žmogus, kaimų kelias ir kad arkliai gautų po keturis gorčius avižų ant dienos.

Tokiuose atsitikimuose, kur Lievša galėjo prisikabinti ir pats nubausti, tai jam sekdavosi. Bet, jeigu tik prisieidavo nubausti per sudą, lyg tyčia, visada pralaimėdavo. Jau matėme keletą tokių atsitikimų, bet nė vienas iš jų taip biauriai nepasibaigė, kaip „byla dėl kepurės.“ Atsikraustė į Vilkipilę daktaras, kuris, kaip neįstikimas politiškai, buvo po policijos priežiūra. Tokių žmonių Lievša nekenė instinktyviškai, nės jie žinodavo ir garsiai kalbėdavo apie viršininkų darbus. Laukė tik progos prisikabinti ir sulaukė. Daktaras buvo pakviestas ant susirinkimo kariumeniško komiteto į pagelbą. Atėjo į biurą, o Lievša tuoj prie daktaro: — Tamista pažeidei šitą vietą, nės, įeidamas, nusėmei kepurę iš šitos durų pusės t. y. iš vidaus pusės, o ne iš lauko.

Ir daktaras ir visi esantieji sąnariai nusijuokė, bet Lievša užtėmyjo, kad čia nesą iš ko juoktis, jis kalbąs rimtai. Teisybė, kalbėjo rimtai. Antrytojaus surašė protokolą ir padavė tardytojui. Tas, gavęs tokius niekniekius, tyčia stengėsi apversti juos į juokus, idant net pats Lievša susiprastų, negerai padaręs. Pradėjo kvosti liudininkus ir po kelis kartus šaukė į savo kanceliariją patį Lievšą, kas jau buvo dideliu nužeminimu viršininko. Paskui su tam tikra komisija išmieravo vietą, daktaro pažeistą, kiek žingsnių nuo durų iki stalo, kuriam daikte įvyko pažeidimas ir tt. Pagalios atsirado liudytojai, kurie pripažino, juogiai toje pačioje vietoje ne vieną kartą pats Lievša, atėjęs su kaciška skranda ir visai nenusimdamas kepurės, vaikščiojo ir net švilpavo. Antgalo tardytojas tą bylą atmetė, nėra neatrado kaltės pamato. Tada Lievša surašė ant daktaro skundą gubernatoriui, išrasdamas nesvietiškas kaltes ir taikydamašis daktarą ištremt iš Vilkipilės paviečio. Daktaras teip-gi parašė gubernatoriui apie visą atsitikimą ir bereikalingas viršininko priekabas. Gubernatorius-gi, apsvarstęs visą dalyką, užtėmyjo Lievšai, kad nesidrąsytų peržengti savo pareigų rubėžius ir ne į savo dalykus nosies nekištų. Tai tau ir kepurė! Tiesa, jug ir gubernatorius jau ne tas . . .

Padauža.

Kaip Petōfi tarnavo tėvynei.

(Užbaiga.)

— „Kam tu manęs klausai, ar aš jį matyti norėčiau? Tu žinai, kaip aš jį pamylėjau ir turi suprasti, kokia man laimė su juo susitikti. Aš laimėsiu kiekvieną, kas

man duoda progą su juo pasimatyti. Kad man tik tektų su juo pasišnekėti, tai išmelsčiau nuo jo, kad jis nors kokią vietą pasirėngtų gauti. Jam vietą gavus, nieks negalėtų man užginti už jo tekėti. Bet jei jam laisvė už mano meilę mielesnė, (ko neišpaskytai bijau) tai persiskirsime ant amžių. Gal Dievas vėl suteiks mano dvasiai ramumą! . . . Tekėsiu už to, kurį man tėvai išrinks! Bet vėl, kaip pamislyju, kad gal jis man ant keršto ves, nemylėdamas, kokią prastą, neišgudrintą sodietę, kuri neįstengs jį dvasios suprasti, tai kas bus su juo? . . . Nelaimingas visą gyvenimą ir tai už mane! Tada užpelnyčiau, kad Dievas mane nubaustų ir kad nerėgėčiau laimės per savo ištisą gyvenimą. Tėvai negali reikalauti, kad aš išgalvos išėčiau, ir kad bučiau nelaiminga per amžius. Jeigu bučiau nelaiminga, budama mano Aleksandro žmona, tai turėčiau gana spėkos viską išskentėti ir užsitarnauti išganyką; bet jeigu jie mane nuo jo atskirs — tai esu pražuvusi. Įkalbinėja man, buk laikas mane pagydyšęs, bet gana kančių per tuos aštuonis mėnesius.“

Lėngva suprasti kokią laimę pasiekė Petōfi, vedęs numylėtą, jį mylinčią ir jo dvasią suprantančią moterį. Bet kaip tik pakilo tėvynėje krutėjimas už laisvę, poetas tuoj prisidėjo prie jo. Spalių mėnesį 1848 metuose įsirašė į kareivius. Ir čion tarnaudamas, turi vėl Petōfi nukentėti nuo savo draugų ir vyresnybės daug nužeminimų vien tik už savo nepaprastą būdą. Tik vienas generolas Bem, lenkas ištremtas iš savo tėvynės, suprato dainių ir prijautė jam, nekankino jo bausmėmis už kareivių disciplinos peržengimus.

Bem padarė Petōfi savo adjutantu ir savo paliepinu kiek galėdamas trukdė jį kištis į mušius.

— Ar-gi nebėra Vengrijoje žmonių — klausdavo dažnai senas generolas — kad tu turi tvertis už kardo ir aukauti savo gyvenimą, tu, kursai esi tėvynės garbė.

— Čion dabar mano vieta — atsakydavo Petōfi — ir čion turiu užsitarnauti garbės vainiką.

Ir tiesa. Prie Deva, Medgyres ir Šansebes mušėsi Petōfi lygiai su narsiausiais kareiviais. Po tų mušių Bem norėjo jį paaugštinti už jo narsumą, bet vyresnybė neleido ir sutiko dainių-kareivį su tokiu paniekinimu, juog tas turėjo kariumenę apleisti.

Bet kaip tik valdžia 1849 metuose paleido aplinkraštį, skelbianti tėvynę pavojuje esant, Petōfi vienas iš pirmųjų pasiskubino prie Bemo. Jis jau buvo pažinęs visus kareivių gyvenimo nesmagumus ir jau nekartą vyresnybės nuskriaustas, todėl šikartą jam buvo sunkiau skirtis nuo vaikučio ir žmonos.

Vienok Julija su skausmo perverta širdimi primena jam jo pareigas, ramina jį ir persiskiria, kad daugiau nebeapsimatyti. Ji tikrai buvo verta tokio vyro, kaip Petofi.

Apie pirmą pasimatymą su Bemu rašo Petofi savo žmonai: — „Aš sustojau prie jo vežimo ir sveikinau jį. Jis pažiūrėjo į mane, pažino, ištiesė rankas. Aš prisiglaudžiau prie jo krutinės, senas generolas tarė, verkdamas: Mano sunus, mano sunus! — Visi, kurie matė mūsų pasveikinimą, tarė, kad aš ištikrųjų jo sunus. Ir iš tikro tarytum aš nuo tos valandos tikrą tėvą atradau.“

Už kelių dienų vengrai turėjo muštis. Pavargusiam iš kelionės Petofi'ui Bem neleido dar tvertis už kardo ir liepė jam istolo tėmytis į mušį. Buvo tai prie Segesvar. Vengrai turėjo vos 2400 kareivių, rusai 16000. Vengrai visą dieną mušėsi narsiai, bet vakare pasileido bėgti. Rusai besivydami turbut nužudė Petofi. Niekas nežino, kur jo kaulai išsisi, rasi kazokų arklių kur į žemę įminti. Vienok to didvyrio troškimas išsipildė. Vienoje iš gražesniųjų savo dainų meldžia jis Dangų, kad neduotų jam merdėti patale užklotam minkštomis duknomis, arba vysti it žolynas kirmėlių pakąstas. — Išgelbėk mane, Viešpatie, nuo tokio myrio!“ — šaukia jis — „Tebunu aš medis perkuno nutrenktas, arba vėtros išgriautas su šaknimis . . . Kada žmonės, pailsę bevergaudami, pakels karą, nešdami raudoną vėluką su parašu: Laisvė visai pasaulei — tada noriu aš mirti . . . tada galvą padėti. Kardų kirčiai ir armotų šuviai tepritaria mano dainoms. Riščia bėgdami į karą arkliai tesumina mano kuną“ . . .

Bitė

Peržvalga raštų.

Laukinis Kvietkelis. Apisaka eilėmis iš buvio lietuvių ukininkų. Parašė Kaltunis. Bitėnai 1898.

Ant Dubisos kranto gyveno turtingas ukininkas, Keras. Jo duktė, Ona, įsimyli į berną, samdininką, Jurgį. Jurgis teip-gi pamyli Oną ir norėtų ją vesti. Tėvas Onos sutiktų, bet motina nenori leisti dukters už berno ir liepia Jurgį atstatyti. Jurgis traukiasi, o Ona iš gailėsimo ima pamaži nykti ir miršta. Palaidojo Oną, Kerai paima Jurgį į savo namus.

Nors tame apysakos turinyje nėra nieko ypatingo, bet užtektinai medegos parašymui smagaus, patogaus paveikslėlio, da-gi padailinto eilėmis. Kaltunis vienok neįstengė nė tos medegos sunaudoti, nė ją priderančiai papuošti poezijos forma. Davė darbelį teip nenuokusį iš-vidaus, teip silpnai atliktą iš

viršaus, kad, kalbant apie jį, kritika negali ateiti nė į galvą. O bet-gi reikia nurodyti neatleistinos kaltės, kurių turėtų apsisaugoti ateityje ir pats Kaltunis ir kiti „nekalti angėlai“. Apsvarstoma poema išrodo lyg užduotis, parašyta da netoli nužengusio mokintinio, kurisai negali susigrabalioti su tema, o nori ją padabinti, tad ir prikaišioja ne savo vietoje paties užtėmytų, arba nuo kitų girdėtų dalykų. Na, ir ieseina tuomet rašinys, teip sakant, be tvarkos, be saiko ir nuovokos.

Pats poemos branduolys, pati akcija tarp didvyrių pervesta teip silpnai ir navyšikai, kad net koku — nė „nupeikti“ negalima. Šiek tiek geriau ieseina aprašymai prigimimo ir kaimo darbų, bet ir čia . . .

Ir kvietinius, ir miežinius
Vis' ragaišius kepa,
Pjaun' kiekvienas žąsis, avis,
Kiaules, jautį riebę;

Čia nėra nė „dailos“ aprašyme, nė saiko skerdime, nė teisybės išrodyme gyventojų turtingumo.

Štai praėjo jau ji pievas . . .
Baigia eit beržyną . . .
tai . . . jau baigia apušyną . . .
Ein į ažalyną . . .

Tai rodo ir jauti, kad da reiktų varyti toliau: perbėgo paskui egllyną . . . aplenkė karklyną . . . rado dilgėlyną ir tt.

Saulė kaitina. Galvijai
Vidudien zylioja.
Bitės uždamos renk medų,
Po pievas lakioja.

Kur saulė, kur zyliojimas, o kur bitės! Sparvos čia butų geriau tikusios.

Ant Dubisos kranto autorius randa meškas da ir šiandien.

K. mėgsta tankiai vartoti žodį „tyku“, bet toje tylumoje visada turi būti kas nors girdėti, net „tykią naktį“ „šalčiai braška“.

Daina „laike šienapjučio“ kur kas geresnė už visus aprašymus.

Da grįžtu prie Onos, norėdamas persergėti K., kad jis neapsižiuri ir parašo ne tai, ką norėjo. Kiekvienam skaitančiam numanu Kaltunio noras papuošti brangią atmintį Onos tiktai tuo, kas gera, gražu ir padoru. O iš rašto kas išėjo? Kad Ona — tai išlepinta baltrankė tinginė, kuri suviliojo jauną vaikina („bučiavimais ir žodžiais maloningais prikėlė pajautimą pirmos karštos meilės“) ir naktimis lankosi pas naktigonius. Jug ir vyrams nepadoru lankyti pas blykes, tai juo nepridera „pilnai dorybių“ merginai minėti atsilankymai, nors jie ir liktų be piktesnių pasekmių. O jeigu jau koks tragizmas privertė tokią merginą peržengti visų gerbiamą pobūdį, tai butinai reikėjo pateisinti priežastis

ir apsaugoti Onos garbę nuo skriaudžiančių užmėtinėjimų.

Kaltunis sako, kad jo apysaka rašyta eilėmis, o ištikro nedaug joje vietų, kur galima eilių atrasti. Galų atsiliepimai — neatsiliepia. Geriau būtų rašyti visai be atsiliepimų, ne kaip erzinti skaitytojus ausį. Apie ritmą sunku ką nors pasakyti, nėra K. matomai nepripažįsta tiesos, kad gramatiškas žodžio akcentas tai dalykas nepajudintinas. Sutrumpinimuose žodžių *licentia poetica* privaryta iki pašėlimo: *brang's* (brangus), *kišk's* (kiškis), *dvaa's* (dvasia), *bal'f* (balta), *darb's* (darbus), *švies'* (šviesi), *augšt'* (augšta), *akyt's* (akytes), *Jurg'* (Jurgi), *piln'* (pilni), *aviž's* (avižas), *liudn'* (liudna) ir tt. — tokių sutrumpinimų visoje poemoje ant 40 kelių puslapių yra 40 su viršum! Ne! Nė „nekalčiausiems“ angelams neleista teip daryti ir gniauzyti žodžius; tarytum jie būtų iš molio. Iš sugniauzytų teip žodžių ir eilės išeina... tik molinės. Pačiam susstatyme tarinių į eiles K. turi labai netikusį budą laužymo tarinio ir talpinimo jo pradžios gale vienos eilės, o užbaigos — pradžioje sekančios eilės; kartais teip susstatytų tarinių eina paeiliui keletas. Toks susstatymas eilėse, ypač trumpose, didei ap sunkina skaitymą ir, apskritai sakant, nuolat vartojamas negali būti. Kiekvienas, skaitydamas eiles, instinktyviškai staptelia eilutės gale, dėlto-gi, jeigu ir pasitaiko tarinio dalį perkelti į kitą eilutę, tai reikia jis perlaužti tokioje vietoje, kur galima padaryti logišką pauzą — negalima perskirti žodžius, kurie būtina turi greta stovėti. K. ant to nežiuri ir laužo tarinį, kur išpuola pagal centimetrą. Pvz:

Jau kelinti, kaip Onytė
Kero mirė, eina
Metai. Skaistagirių sodžių —
arba:

Linksma pievos'. Visur skamba
Dainos; dalgės plieno
Žvanga pustomos. Mergaitės...

Tarytum, kad „Žvanga pustomos mergaitės“

arba:

Varpas skamba. Kruva
Žmonių skubei iš šventoriaus
Į kelelį griuva,
Kuris veda ant kapyno,
Apsodinto trošeis
Medžeis. Pirmu ein giedodams
Kunigs. Atsilošęs
Ir vargonininkas rėkia
Liudną psalmą kartui,
Šal' jo eidams. Grabą nešti...

Skaitant tokias eiles, rodosi kad žmogui kas tampo gyslas į visas puses.

Iš prakalbos matyti didis Kaltunio persitikrinimas, kad jo nieks negali „nustumti“

nuo Parnaso, o savo poemoje parodo vos ne vos gerus norus užsipelnyti teip garbingą vietą. Dieve padėk Kaltuniui tvirtai apsigyventi ant Parnaso, bet tegul neužmiršta, kad poemoms rašyti vienų gerų norų neužtenka.

Suvisai skyrium turiu kalbėti apie „Prierasą“ prie galo poemos. Tarytum tai ne Kaltunio darbas. Čia autorius suima savo temą, supranta ją, jaučia ir pataiko išdabintais žodžiais išreikšti tai skaitytojui. Eilės čia, išskyrus nepagirtinus akcentus, gražios, gerai susstatytos ir todėl smagiai skaitomos — ne molinės. Man rodosi, kad „Prierasą“ K. rašė šimet, o ne „treji metai atgal“. Jeigu teip būtų, tai apgailėtina, dėlko nepertaisė visos poemos. O jeigu ir prierasas rašytas sykiu su poema, tai patarčiau, kad K. mestų episką poeziją, o laikytųsi grynos lyrikos.

O prie viso ko nesigėdinkime, vyručiai, susipažinti su gramatika, nėra nė „angelų kalba“ negali be jos apsieiti. Tie ypač, kurie rašo, pasiremdami ant „dailos dėl dailos“, turi dailinti kalbą, o ne daryti ją. V. K.

Lietuvos tėvynės dainos.

Parašytos Kun. Antano Vienožinskio.

Dainos, prastos sau dainelės, be didelio užsikėsinimo, bet tikros dainos, užgimusios pilnoje jausmo širdyje ir tiesiog iš tos širdies išlietos ant popieros. Jų paviršiu galima būtų šį ir tą užmesti, bet atsiminkime, juog jos rašytos ne deklamacijai, o tik dainuote išdainuotos sykiu su gaida — „prie armonikos“, kaip sako išleistojas — dėlto-gi negalima prie jų kreiptis su oficiališkomis eiliavimo tiesomis. Nori pažinti jų grožybę, tai pritaikyki gaidą ir dainuok, o sykiu išnyks ir prasižengimai formoje. Tiktai su *tikromis* dainomis leista teip elgtis. Užtėmyčiau, kad toks netikėtas priedas, kaip štai „O Podbiržės piktadėjas“ (XXII) gadina dainelės poeziją — daro išpuđį, lyg žmogus, iškilęs ant dainelės sparnų, staiga nustumt ant kietos žemės. Ne visos dainos lygiai poetiškos: kur tik dainius užsimano pritaikyti tendencijos protavimą — arba kaip moralizatorius („Randa motužės ant lopšio), arba kaip istorikas patrijotas („Lietuvių pasveikinimas) — ten dainos silpnutės ir kun. Antano beveik nežymu. Čia net dainų paviršius turi labiau puolančias į akis nuodėmes; pvz. „Pasveikinimas Lietuvių“ (teip reiktų perstatyti žodžius), pradendant nuo pusės antrojo posmo, duoda mums paeiliui 10 gabalių toje pačioje verbum'o formoje (aor. 3 p. n. s.)

Daina XVI buvo patalpinta „Varpe“ 1896 m.

Negerai, kad neparodyta, ką kun. Vieno-
zinskis vertė iš svetimų kalbų. V. K.

Iš svetimų laikraščių.

Nr. 312 „St. Pet. Vied.“ straipsnyje, už-
vardintame „Gr. M. N. Muravjev ir lietuviai“
paduoda keletą ištraukų iš knygų, parašytų
Mosolov'o ir Kornilov'o iš priežasties pasta-
tymo Muravjevui paminklo Vilniuje ir prideda
nuo savęs paaiškinimus. Autoriai anų knygų
tvirtina, kad Muravjev davė pirmus pamatus
suartinimo Lietuvos su Maskolija, *išgelbėjo*
Lietuvą nuo lenkų ir lenkiškos idėjos, o tai
įvykdė ne tik ne numarindams gyvenimo, bet
išbudindamas naujas snaudžiančias pajiegas
lietuvių tautos. Muravjev labai tikėjęs lie-
tuviams lenkmečio laike ir neapsigavęs, nėsa
6 rugpjūčio 1863 m. atėjo pas jį Zyplių vals-
čiaus Naum. pav. Suv. gub. deputacija su ke-
liais tukstančiais parašų ir maldavo apgynimo
nuo maištininkų ir jų pagiežos už teisumą
savo Viešpačiui. Lygiai į mėnesį, 6 rugsėjo,
vyskupas Valančauskas liepė kunigams per
sakyklas raginti lietuvius gailėtis dėl maišto
pakylimų.

Už tokį lietuvių pasidavimą M. parodė
savo ypatingą malonę: 1. Leista buvo lie-
tuvams prie maskoliškos kalbos mokintis ir lie-
tuviškos, o teip-gi išguldyti lietuviškai kate-
chizmą („Сборн. распоряж.“ Цылова стр.
227). 2. Marijampolės gimnazijoje beveik per
istisą mėnesį vieton lenkiškai buvo išguldoma
lietuviškai, iki nebuvo galutinai užtvirtinta
maskoliška kalba; 3. Buvo paketinta išleisti
lietuvišką laikraštį (apie tai rašyta plačiau
„Varpe“ 1896 m. Red.), bet tai neįvyko,
nėsa nebuvo žmogaus, galinčio apimti redakciją.

„O tuotarpu — atkerta „St. Pet. Vied.“ —
apygardai buvo žinomas Joniškių parapiji-
nis mokiniojas, *Ivinskas*; lygiai tuotarpu su-
rinko pažymėtiną medegą folklorui ir žodynui
A. Juškevičius ir gyvas da buvo garsus raš-
tininkas *Š. Daukantas* . . . „Jeigu to laiko
Vilniaus veikėjai būtų išleidę tiktai parengtus
Daukanto rankraščius, arba perspaudinę jo
knygeles, tai jau tuomi tik būtų atkreipę lie-
tuvius nuo lenkų ir būtų istobulinę idėją *skir-
tumo* lietuvių nuo lenkų tautos. Bet, pasi-
kakinę pirmu pasisekimu išreiškime padoniau-
sių jausmų tarp lietuvių 6 rugpjūčio ir 6 rug-
sėjo 1863 m., maskoliai Vilniuje gėrėjosi per-
virš nesučiuopiamu ir gabinetiniu užmanymu
Hilferding'o ir Mikucki'o apie *pritaikymą*
*sloveniskai-maskoliško alfabeto prie lietuviš-
kos kalbos*. Raštininkų-lietuvių, norinčių ra-
šyti maskoliška graždanka, neatsirado ir tas
užmanymas ne tik nepasisekė, bet da atvilko
daug blogų ir maskolių reikalams negeistinių

pasekmių. Apie retas knygas Vilniaus viešos
bibliotekos, apie kurias 26 berželio 1861 m.
„Vil. Viestnik'e“ Nr. 60 rašė B., suvisai už-
miršta. Ten buvo kalbama apie lietuvišką
katechizmą 1595 m. ir apie Širvido žodyną;
Vilniuje buvo da tada lietuviška gramatika
1737 m., pažymėtinos Keidainių maldaknygės
1677 m., yvairus raštai Bretkuno (1591 m.),
Morkuno (1600 m.) ir kt. Tai aiškiai liu-
dyja, kad lietuviška literatura turi savo
300 metinę istoriją ir kad lietuvius reikėjo
priimti po savo priegloba ne tik ginklų spēka,
bet ir spēka dvasios, tobulinant juose pasi-
davimą Viešpačiui ir idėją skirtumo nuo Len-
kijos. Mainydami užaugusią po lenkų įtekme
inteligenciją ant naujos, užmiršo apie pama-
tinius įrankius praplatinimui idėjos, parodytos
programe laikraščio „Liaudies Bičūnis“.

Lietuviai, turėdami žemę, sutaisius Mu-
ravjev'ui valščionių buvį, pradėjo leisti savo
vaikus į maskoliškas liaudies mokyklas, gim-
nazijas ir universitetus, bet, nežiurint ant to,
kad pripražinti tapo apsišvietusiais, liko galų
galas be knygų apsišvietimui liaudies. Pa-
mokinimas praeities neužmirštinas: pamatines
idejas 1863 m. iš naujo galima vykdyti
Šiaurvakariname krašte prie kitų sąlygų, o
ypač — prisilaikant tų tiesų, kurios šiandien
išdirbtos jau lietuviškai grafikai ir literaturai.“

Straipsnį užbaigia „St. Pet. Vied.“ pa-
minėjimu aprašymo kelionės po Lietuvą 1893 m.,
pridėto prie Kornilovo knygos ir pažyminiu
jo atsižvelgimo ant istorijos apšvietimo liau-
dies Lietuvoje.

„Stoka Šiaurvakariname krašte maskoliš-
kos augštesnės mokslo įtaisos tai mus silpna
pusė (p. 220). Šiaurvakarinis skyrius ma-
skoliškos geografiškos draugystės, esantis Vil-
niuje nuo 1866 m., senei jau nieko neveikia,
arba geriau sakant, esti tiktai ant popieros
atminties knygelės. Priešingai lenkų šlėk-
toms, lietuviai rupinasi tiktai apie savo ypa-
tišką ramybę ir tvarką. . . . Juos gali kartais
sujudinti prispaudimas tikėjimo liuosybės, ka-
dangi jie labai dievuoti. Kas padaryta po
Muravjev'o Vilniuje dalyke lietuvių liaudies
apsišvietimo ir sutvirtinime tarp lietuvių jau-
simo atsidavimo ir pagerbimo maskolių val-
džios, lygiai kaip ir dalyke istobulinimo tarp
jų skirtumo idėjos — apie tai kalbėti kas va-
landa beveik jau nė nepridera. . . . Ar-gi iš-
tikro turime persitikrinti su kartybe, kad per
paskutinius dešimtmečius mes ne tik nepri-
artinome prie savęs teip mums istoriškai ar-
tymą Lietuvą, bet, atbulai, be priežasties spau-
dėme ją ir stumėme nuo savęs, arba lenki-
nome, arba stengėmės, kad suvisai atsikratytų?

Tautiška giesmė.

Gaidą ir žodžius sudėstė P. K.

S. A. *f*

Lie - tu - va, tē - vy - ne mu - sų, tu did - vy - rių žė - me, iš pra - ei - ties
Te - gul ta - vo vai - kai ei - na vien ta - kais do - ry - bės, te - gul dir - ba

T. B.

S. A. I. II.

ta - vo su - nus te sti - pry - bę se - mia ir žmo - nių gė - ry - bės.
ant nau - dos tau

T. B.

S. A. *p* *ff*

Te - gul sau - lė Lie - tu - voj, tam - su - mas pra - ša - li - na, ir švie - sa,
Te - gul mei - lė Lie - tu - vos, dė - ga mu - sų šir - di - se, var - dan tos

T. B.

S. A. I. II.

ir tie - sa mus žing - snius te ly - di. žy - di.
Lie - tu - vos vie - ny - bė te

T. B.

Tėvynės varpai.

Dešimts metų! O rodosi, kad štai da tik vakar sutarėme išleisti „Varpą“. Bet atmainos įvykusios aplinkui mus per tą laiką, sulinkusios nuo darbo mus pačių strėnos, pasidabruoti nuo rupesčių plaukai tuoj verčia atspeikėti, kad ne vienos dienos čia praėta....

Kiek per tą dešimtmetį nuplaukė Nemunu vandens, kiek atsidusėjimų išk lietuvių krutiui atsiliepė kalėjimuose, kiek mus dorų vyrų pavirto į minkštaduonius!...

Ir „Varpas“ per tą laiką spėjo pritirti yvairias likimo sąlygas. Išpradžių, „Varpui“ pasirodžius, visi džiaugėsi išvien, nėra visi išvien prisidėjo prie išleidimo. Tolesniame laike viena lietuvių dalis, dvasiškija, atsiskyrė nuo „Varpo“. Teisybę pasakius, tai du gaivalu, kurių vienas turėjo pilną liuosybę manymo ir kritikos, kitas-gi — suvaržytą per nevalią mintį ir labai siaurus kritikos rubežius, tokiu, sakau, du gaivalu ilgai eiti išvien negalėjo. Negalėjo ypač, kad prie darbo ėmėsi jauni, karšti vyrai, kurie už menką mažmožį skubino susiremti, o ugnies nemokėjo užlieti bendro siekio rintumu. Dėl šito atsiskyrimo nebuvo ko nusiminti, nėra abi pusės galėjo iš to pasimokinti, kaip elgtis ateityje, kad būtų didesnė nauda tėvynei. Laikraštis tobulinosi tolyn ir gal iki šios dienos būtų prisiartinęs prie tos augštybės, ant kurios norime jį pastatyti, kad ne ta nelaboji renegatizmo dvasia, kuri įsnabždėjo mūsų inteligentams pasiderėti su numylėtąja tėvyne, kiek ji žada duoti už jų patriotizmą. Štai mūsų inteligentai, visuomenės viltis, teip gražiai pasirodžiusieji akise savo tautos, ėmė mainyti tautiškus idealus ant ragaišiaus. Vieni, beragaišiaudami, išbėginėjo į Maskoliją auginti maskoliukus ir sviesti visokias prispaudėjų pakampes spinduliais, pavogtais nuo savo tikros tėvynės; kiti, neva užsilikę, tapo tokiais minkštaduoniais, juog nuo tėvynės balso slepiasi po pačios sijonu, arba vinto trukšme apsimeta negirdį. Renegatiškas užsikreipimas inteligentų, aišku, pakirto „Varpui“ sparnus ir tobulinimą jo sutrukdė. Tokiame stovyje rado „Varpą“ dešimtmetinės sukaktuvės.

Pažyminti dešimtmetinį trusą koku atminties ženklui mums nenusisekė. Ant „Varpo“ užkvietimo atsiliepė tiktai „Tėv. Sargas“ ir vienas musiškių, V. K. Tarytum jau sutruko visi siulai, rišantieji „Varpą“ su tais, kurie neperšenei da buvo jo rupestingais darbininkais ir tvirtoms paramomis....

Kasžin, kad teip būtų įstengta užkviesti ant ragaišiaus... O kasžin?...

Korespondencijos.

Peterburgas. Šis ruduo, kaip ir pernykštis, papripo nemažai medegos svetimsalių laikraščiams apie lietuvišką klausymą, ypač spaudą. Beveik visi rusiški ir vokiški laikraščiai patalpino straipsnius apie riukimus į parlamentą Prūsų Lietuvoje, pasėmę regėtinai medega iš 4 Nr. „Varpo“ šių metų.

28 spalį m. universitete kun. Jannis perskaitė pirmą dalį savo lekcijos „Apie akcentuaciją galunių lietuviškose gramatiškose formose“. Lekcija suvadino teip daug klausytojų, juog jie vos sutilpo auditorijoje. Jannis pranešė apie jo išrastus lexus tonologijoje, tarp kitko apie svarbumą akcentų. Lietuviška kalba suteikia 3 ypatybės: 1. persikeitimas smarkpradinių intonacijų į silpnaprades, 2. persikeitimas oxitoniskų formų į baritoniskas ir ant galo 3. persikeitimas baritoniskų į oxitoniskas. Pirmą ypatybę išsirdro ant dirvos proletuviškos kalbos, antra ir trečia atsidaro laike parusiškai-latviškai-lietuviškos vienybės. Istorijoje išitobulinimo lietuviškos kalbos reikia atskirti 6 periodai: 1. parusiškai-latviškai-lietuviškas, 2. latviškai-lietuviškas, 3. proletuviškas, 4. žemaitiškai-augštaitiškias, 5. perijodas 4 potarmių: žemaitiškų-siaurvakarinės ir pietrytinės, augštaitiškų-vakarinės ir rytinės ir ant galo 6. perijodas dabartinių tarmių lietuviškos kalbos.... Karšta kalba mokslinčiaus tęsėsi beveik 3 val. ir vis-gi antrą dalį jos prisėjo atidėti iki susirinkimo lapkrityje.

Po Jaunio išguldė b. mokiniojas gimnazijos P. Kr. savo pažinras ant lietuviško alfabeto ir grafikos. Susirinkusieji profesorai ir docentai vienbalsiai pripažino faktus, P. Kr. pranešus: 1. juog lotyniškai-lietuviškas šriftas jau 300 metų vartojamas lietuvių raštuose, 2. juog lietuviškas alfabetas turi 117 ženklų ir jų kombinacijų, išreiškiančių tiek pat balsių ir jų kombinacijų lietuviškos kalbos, sanbalsių — prastų ir diftongų, vienbalsių — trumpų, vidutinių ir ilgų ir tt., 3. juog lietuviškas alfabetas turi tiesą vadintis istoriškų lotyniškai-lietuviškų, bet ne lotyniškai-lenkiškų šriftu, kaip jį klaidingai vadina, 4. juog rusiškame alfabe te yra vos 20 litarų, kurios tinka išreiškimui tokio pat skaitliaus lietuviškų balsių, o likusios 97 balsių ir jų kombinacijų lietuviškos kalbos neturi atsakančių ekvivalentų rusiškame alfabe, 5. juog norint sunaudoti rusišką alfabetą lietuviškoje kalboje, reikėtų parupinti daugybę diaktriškų (anteilinių ir poeilinių) ženklų ir net kitus visai naujus ženklus ir litaras lotyniško šrifto, bet jau toks šriftas — visai neteks rusiško paveikslu.

Lietuviškas klausymas sujudino lenkišką visuomenę: laikraščiai, neišskyrus „Krajiaus“, šį tą perspandžia iš rusiškų laikraščių, talpina savo nuomones; lenkiškose šeimynose teip-gi regimas judėjimas: ir būbutės savotiškai kverksčia apie lietuvius ir „augšto stovio“ vyrai (čino XIV kliasos) išpasakvoja savo „persitikrinimus“. O lenkų socialistai, šitie ultra-patrijotai padarė pernaimet nusprendimą (kaip registi — koki?) jog jie nepripažįsta reikalingumo lietuviškos L. P. S. O, matyt, tai buvo gudrios ir didelės galvos suvažiavusios. Paskian registi jie susigėdino! Dabar lenkai studentai tariasi išleisti atsišaukimą į lietuvišką jaunūmenę — idant susivienytų ant dirvos laisvės, ligybės ir brolystės!

Pažiūrėsimė ar neišlįs yla ir iš jų maišo. P.

Turinys.

Gale pirmojo dešimtmečio. — Politiskas Europos išsitobulinimas XIX a. (užbaiga). — Vilka (užbaiga). — Kaip Petofii tarnavo savo tėvynei (užbaiga). — Peržvalga raštų: Laukinis kvietkelis. Poema. Kun. Vienožinsko dainos. — Iš svetimų laikraščių. — Tautiška giesmė. — Tėvynės varpai. — Korespondencijos: Peterburgas.

